

ถอดความสำเร็จกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง หมู่ 2 ตำบลคำพะอุง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

จากปัญหาราคาตกต่ำ สู้แปลงเรียนรู้ที่สร้างรายได้จริง

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่หล่อเลี้ยงครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อำเภอโพธิ์ชัยเป็นอำเภอหนึ่งที่เป็นแหล่งปลูกมันสำปะหลังหลักของจังหวัด แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังต้องเผชิญกับความท้าทายรอบด้าน ทั้งราคาผลผลิตผันผวน ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น การระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลัง ภัยแล้ง และสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน ส่งผลให้รายได้ไม่มั่นคง และบางฤดูกาลถึงขั้นขาดทุน

กลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง หมู่ 2 ตำบลคำพะอุง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีสมาชิก 30 ราย พื้นที่ปลูกรวม 250.50 ไร่ เป็นกลุ่มที่สามารถปรับตัวและยกระดับการผลิตได้อย่างเป็นรูปธรรม จากเดิมที่เกษตรกรต่างคนต่างทำ ใช้ประสบการณ์เป็นหลัก ขาดข้อมูลสนับสนุนด้านการจัดการดิน ปุ๋ย น้ำ และตลาด สู่การผลิตมันสำปะหลังแบบเป็นระบบ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานและบริการมูลค่าสูง ปี 2568 โดยใช้ เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนการทำงานของกลุ่ม

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นของกลุ่ม คือ เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจาก 6,690 บาท/ไร่ เป็น 12,000 บาท/ไร่ และสามารถเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังจาก 3 ตัน เป็น 5 ตัน/ไร่ ต้นทุนการผลิตลดลงจาก 7440 บาท เหลือ 7350 บาท ราคาขายจาก 2.16 บาท/กก. เพิ่มขึ้นเป็น 2.40 บาท/กก. ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรกลุ่มนี้มีอัตราการเติบโตของรายได้ เพิ่มขึ้น 79.36 % อัตราผลตอบแทนต่อการลงทุน อยู่ที่ 63.27%

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานปี 2568 ด้วย 9+1 Climate Smart Cassava Technology

วางรากฐานตั้งแต่เริ่มปลูก – เก็บเกี่ยว - การตลาด

1. การจัดการธาตุอาหารในดิน

กระบวนการผลิตของกลุ่มเริ่มจากการให้ความสำคัญกับการจัดการดิน เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะดินร่วนปนทราย มีอินทรีย์วัตถุในดินต่ำ เกษตรกรจึงมีการเพิ่มอินทรีย์วัตถุด้วยการปลูกถั่วเขียวแล้วไถกลบในอัตรา 5 กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ เพื่อปรับโครงสร้างดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุ ซึ่งอินทรีย์วัตถุ เปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของดินที่มีบทบาทหน้าที่ครอบคลุมใน 3 ด้านหลัก ดังนี้:

1. **ด้านกายภาพและโครงสร้างดิน:** ช่วยปรับปรุงดินให้ร่วนซุย ลดความหนาแน่น ทำให้การระบายน้ำและอากาศดีขึ้น ทั้งยังช่วยรักษาความชื้นในดินได้นานกว่าปกติ

2. **ด้านเคมีและธาตุอาหาร:** เป็นแหล่งรวมธาตุอาหารหลักและรองที่จำเป็น (N, P, K, Ca, Mg) และช่วยเพิ่มความสามารถในการยึดจับธาตุอาหาร (CEC) ไม่ให้ถูกชะล้างไปง่ายๆ ทำให้รากพืชดูดซึมปุ๋ยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. **ด้านชีวภาพ:** เป็นแหล่งพลังงานสำคัญของจุลินทรีย์ ซึ่งจะช่วยย่อยสลายสารอินทรีย์ให้กลายเป็นรูปที่พืชสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที

สรุปผลลัพธ์ที่เกษตรกรจะได้รับ: เมื่อดินมีระดับอินทรีย์วัตถุที่เหมาะสม จะช่วยส่งเสริมการลงหัว เพิ่มขนาด และเพิ่มเปอร์เซ็นต์แป้งได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ผลผลิตรวมสูงขึ้น ในขณะที่สามารถลดต้นทุนการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้อย่างยั่งยืน

2. การคัดพันธุ์ดี เกษตรกรใช้พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 และระยอง 72 เป็นพันธุ์ที่มีความทนทานต่อโรคใบด่างมันสำปะหลัง ให้ผลผลิตและเปอร์เซ็นต์แป้งสูง เหมาะสมกับพื้นที่ดินร่วนปนทราย พอได้พันธุ์มาแล้ว ก็ทำการคัดเลือกก่อนพันธุ์ที่ไม่มีโรคและแมลงทำลาย อายุเหมาะสม 8 – 14 เดือน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นไม่น้อยกว่า 2 ซม. จำนวนตาอย่างน้อย 7 ตาต่อท่อน ยาว 20-25 ซม. และตัดใหม่สดไม่ควรเก็บเกิน 15 วัน

(เสริมเผื่ออย่ากรู้) ศักยภาพของแต่ละพันธุ์

เกษตรศาสตร์ 50 ผลผลิต 4.4 ตัน/ไร่ แป้ง 23-28%

ระยอง 72 ผลผลิต 5.1 ตัน/ไร่ แป้ง 20-24%

ห้วยบง 60 5.8 ตัน/ไร่ แป้ง 25.4%

3. การแช่ท่อนพันธุ์ก่อนปลูกด้วยปุ๋ยชีวภาพ PGPR-3 อัตรา 1 กิโลกรัมต่อน้ำ 20 ลิตรต่อไร่ แช่เป็นเวลา 30 นาที หลังจากนั้นนำท่อนพันธุ์ไปปลูกทันที เพื่อเพิ่มจุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ในดิน ช่วยกระตุ้นการเจริญของระบบราก เพิ่มประสิทธิภาพการดูดซึมธาตุอาหาร ส่งผลให้ต้นแข็งแรง หัวมีขนาดใหญ่ และเปอร์เซ็นต์แป้งสูงขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผลผลิต

(เสริม) ปุ๋ยชีวภาพพีจีพีอาร์3 คืออะไร เป็นปุ๋ยชีวภาพที่ประกอบด้วยแบคทีเรียที่อาศัยอยู่ในดินบริเวณรอบรากพืช ช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโต มีความสามารถในการตรึงไนโตรเจน เพิ่มความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหารพืช ละลายฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม มีสมบัติการนำธาตุเหล็กเข้าสู่เซลล์พืช ช่วยสร้างฮอร์โมนพืช เช่น ออกซิน ไคตินเนส ลามิโนรินเนส ช่วยสร้างสารปฏิชีวนะที่มีฤทธิ์ต้านเชื้อราสาเหตุโรคพืชได้ **ประโยชน์คือ** ลดการใช้ปุ๋ยเคมี อย่างน้อย 25% ช่วยเพิ่มปริมาณราก อย่างน้อย 20 % ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดูดน้ำและปุ๋ย อย่างน้อย 15 %

4. การปรับระยะปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ จากเดิมระยะปลูก 100x80 ซม. (2,213 ตัน/ไร่) กลุ่มได้ปรับระยะปลูกเป็น 120 x 80 เซนติเมตร ซึ่งเป็นระยะที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ช่วยให้ต้นมันสำปะหลังมีพื้นที่ในการขยายหัว ลดการแข่งขันด้านธาตุอาหารและน้ำ ลดต้นทุนการใช้ท่อนพันธุ์ และเอื้อต่อการใช้เครื่องจักรกลในการจัดการแปลง ทำให้การเข้า-ออกแปลง พ่นสารเคมี เก็บเกี่ยว ฯลฯ สะดวกและเกิดการสูญเสียน้อย

5. การใส่ปุ๋ยแบบแม่นยำตามค่าวิเคราะห์ดิน กลุ่มนำผลการวิเคราะห์ดินมาใช้กำหนดสูตรปุ๋ย อัตราการใส่ ช่วงเวลา และวิธีการใส่ปุ๋ยอย่างถูกต้อง โดยยึดหลัก “ถูกสูตร ถูกเวลา และถูกวิธี” เกษตรกรใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ และใส่ในช่วงมันสำปะหลังอายุ 1-3 เดือน เพียงครั้งเดียว ซึ่งเป็นช่วงที่มันสำปะหลังตอบสนองต่อธาตุอาหารได้ดีที่สุด เนื่องจากเป็นระยะพัฒนารากสะสมอาหาร (สร้างหัว) เป็นช่วงที่ระบบรากฝอยทำงานได้ดีที่สุดในการดูดซึมปุ๋ยได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ การใส่ปุ๋ยจะช่วยกระตุ้นรากฝอยเปลี่ยนเป็นรากสะสมอาหารได้จำนวนมาก และใส่ปุ๋ยด้วยวิธีขุดหลุมใส่ปุ๋ยแล้วกลบระหว่างต้น เพื่อลดการสูญเสียจากการชะล้าง เพิ่มประสิทธิภาพการดูดซึมธาตุอาหารของพืช การจัดการปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินช่วยให้กลุ่มสามารถลดต้นทุนค่าปุ๋ยลงได้ถึงร้อยละ 30 ขณะเดียวกันกลับช่วยเพิ่มผลผลิตและคุณภาพหัวมันสำปะหลังอย่างชัดเจน

6.การกำจัดวัชพืชในช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยกำจัดวัชพืชในช่วง 1 และ 3 เดือนหลังปลูก ซึ่งเป็นช่วงวิกฤตของการแข่งขันระหว่างวัชพืชกับมันสำปะหลัง หากปล่อยให้วัชพืชขึ้นในช่วงดังกล่าวจะทำให้ผลผลิตลดลง การกำจัดวัชพืชอย่างตรงเวลา ช่วยให้ต้นมันสำปะหลังได้รับน้ำและธาตุอาหารอย่างเต็มที่ ลดการสะสมของโรคแมลง ลดการสูญเสียผลผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพของการใส่ปุ๋ยที่ดำเนินการไปก่อนหน้านี้

7. การจัดการน้ำ และการติดตามสภาพภูมิอากาศ แม้พื้นที่ส่วนใหญ่จะอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก แต่กลุ่มได้นำระบบน้ำหยดมาใช้ ควบคู่กับการติดตามข้อมูลปริมาณน้ำฝนและสภาพอากาศจากกรมอุตุนิยมวิทยา เพื่อวางแผนการให้น้ำอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในช่วง 1-5 เดือนแรก ซึ่งเป็นช่วงสำคัญต่อการเจริญเติบโต และการกำหนดขนาดหัวมันสำปะหลังในระยะยาว การขาดน้ำในช่วงอายุ 1-5 เดือนแรก มีผลทำให้ผลผลิตลดลง 60% การขาดน้ำที่ 5-11 เดือน ทำให้ผลผลิตลดลง 17-19%

8. การเก็บเกี่ยวเหมาะสม ปิดจบกระบวนการผลิตอย่างมีคุณภาพ เมื่อมันสำปะหลังเจริญเติบโตครบอายุ กลุ่มเกษตรกรให้ความสำคัญกับ การเก็บเกี่ยวในช่วงอายุประมาณ 8-12 เดือน และไม่เก็บเกี่ยวในช่วงฝนตกชุก เพราะจะทำให้ปริมาณแป้งและน้ำหนักหัวลดลง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและเปอร์เซ็นต์แป้งสูง ตรงตามความต้องการของโรงงานแป้ง

9. เชื้อโมโยตลาด โดยการจัดทำ MOU กับโรงแป้งมันร้อยเอ็ด โดยเกษตรกรจะต้องนำส่งหัวมันสำปะหลังสดตามโควตาพื้นที่/ผลผลิต กลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง อำเภอนาคู โดยโรงงานจะทำการรับซื้อตามเปอร์เซ็นต์แป้งเฉลี่ยที่วัดได้ นำมาเทียบกับราคารับซื้อตามเปอร์เซ็นต์แป้งเฉลี่ย ประจำวันที่ระบุหน้าป้ายรับซื้อ ตามเงื่อนไขดังนี้

- 1) เชื้อแป้งต่ำกว่า 22% ไม่นับเป็นมันโครงการ แต่จะรับซื้อเป็นมันทั่วไป (ไม่มีบวกเพิ่ม)
- 2) เชื้อแป้ง 22% - 25.00% บวกส่วนต่าง 4 สตางค์
- 3) เชื้อแป้ง 25.01% - 28.00% ได้เพิ่มจากป้าย 6 สตางค์
- 4) เชื้อแป้ง 28.01% ขึ้นไป บวกส่วนต่าง 8 สตางค์

****ส่วนต่างจะมีการจ่ายเมื่อสมาชิกนำมันส่งตามโควตาครบทุก 500 ตัน/ครั้ง**

หมายเหตุ 1) อายุเก็บเกี่ยว ต้อง 8 เดือน ขึ้นไป เว้นแต่ เหตุจำเป็นเร่งด่วน เช่น ภัยธรรมชาติฝนตกหนัก หัวมันสำปะหลังจะเน่า

2) ผู้ขายจะต้องส่งมันสำปะหลังที่ไม่มีสิ่งเจือปน กรณีพบสิ่งเจือปนจำนวนมาก ทางโรงงานจะนำรถขนส่งหัวมันสำปะหลังเข้าเครื่องร่อนดินที่โรงงานได้เตรียมไว้ ถ้าพบว่ามีสิ่งเจือปนจำนวนมากจะแจ้งไปยังผู้ขาย เพื่อตกลงราคาซื้อขายก่อนและรับซื้อเฉพาะหัวมันสำปะหลังที่ผ่านเครื่องร่อนในอัตรามันสำปะหลังโครงการฯ พร้อมทั้งแจ้งไปยังกลุ่มแปลงใหญ่ ให้บริหารจัดการผลผลิตให้ดี เพื่อไม่ให้เกะกะ

10. บริหารเวลา เกษตรกรมีการวางแผนการผลิต วางแผนการตลาดชัดเจนเป็นระบบ ทำให้สามารถบริหารจัดการเวลาได้ดีขึ้น มีเวลาสร้างรายได้เสริมโดยการปลูกพืชอื่นๆ ได้แก่ กลั้วหอมทอง กลั้วน้ำว่า พืชผักสวนครัว และรับจ้างทำการเกษตร เฉลี่ย 5,000 บาท/ปี

การถอดความสำเร็จของกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง หมู่ 2 ตำบลคำพะอุง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การเพิ่มผลผลิตและรายได้ของเกษตรกรสามารถเกิดขึ้นได้จริง เมื่อมีการนำ **เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมมาใช้ตามลำดับกระบวนการปลูกพืชอย่างครบถ้วน** ตั้งแต่การจัดการดิน พันธุ์ ปุ๋ย วัชพืช น้ำ ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว และการตลาดกลุ่มแห่งนี้จึงเป็นต้นแบบของการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็น “Smart Cassava Farmer” และเป็นแนวทางสำคัญในการขยายผลการพัฒนาแปลงใหญ่มันสำปะหลังในจังหวัดร้อยเอ็ดและพื้นที่อื่นต่อไปอย่างยั่งยืน